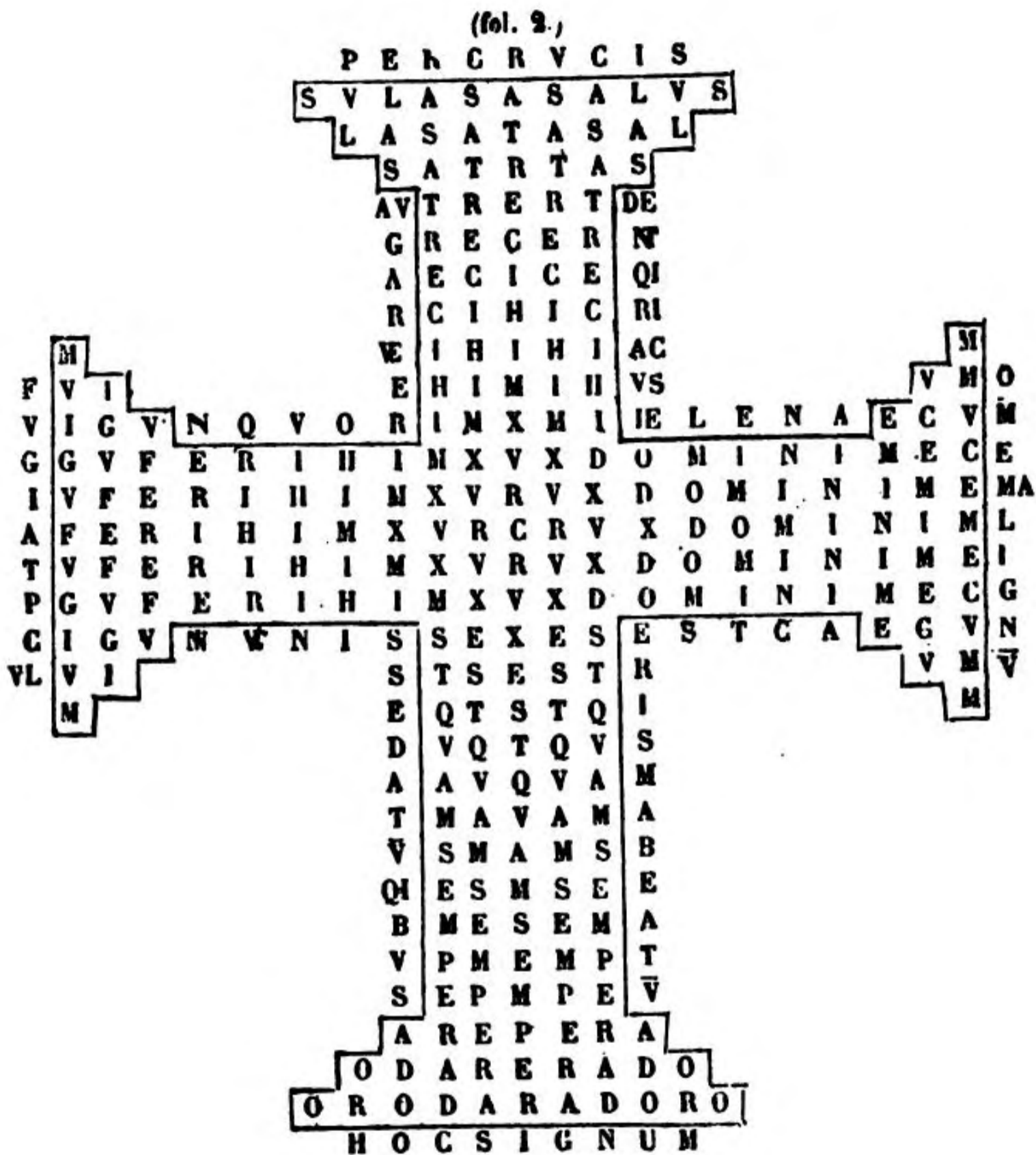

GUNDECHARI**LIBER PONTIFICALIS ECHSTETENSIS**

EDENTE L. G. BETHMANN.

(Monumenta Germanicæ historica, Script. tom. VII, pag. 242.)

NOTÆ.

(fol. 3.) Gundecar peccator, sanctæ Aureatensis **A** ecclesiæ non suis meritis, sed divina ordinante clementia octavus decimus episcopus, hunc ordinem **A** satis utiliter colligere et ex propriis impensis eum scribere fecit, et conscriptum ad altare sancti Willibaldi Christi confessoris scilicet in eodem loco cor-

(14) Hæc crux effigies est crucis argenteæ quam Gundecar in collo gestare solitus erat, ut infra fol. 9 dicit; de qua cruce cf. Acta SS. Aug. I, 181. Eandem ipsa qua hic forma Gundecar et in prima pagina Burchardianorum canonum exarari fecit, quos canones una cum libro pontificali ecclesiæ dedit, unde jam in bibliothecam seminarii Eichstetensis transierunt, n. 48 signati, formæ majoris.

Utebatur igitur hæc cruce quasi signo vel ut ita dicam symbolo (*Wappen*). Litteræ in codice alternatim rubræ atræque hos dant versus:
*Cruz mihi certa salus, cruz est quam semper adoro;
 Cruz Domini mecum, cruz mihi refugium.
 Per crucis hoc signum fugiat procul omne malignum;
 In quo revera gaudent Quiriacus Helena,
 Invenisse datum quibus est carisma beatum.*

poraliter quiescentis, et ad servitium sancti Salvatoris tradidit pro se ipso et pro omnium debitorum suorum remedio, maxime autem pro antecessorum suorum episcoporum refrigerio, pro quorum sacra reverentia et condigna memoria imagines eorum et nomina et tempus quod in ordine episcopali vivebant, diesque discessionis eorumdem hic annotare curavit, ut et ipsi apud Deum assiduis precibus illum adjuvare dignentur.

(Fol. 3) Laudat in excelsis te sanctum spiritus omnis; Te Cherubin laudat, Seraphin te semper adorat; Et prece continua Sanctus clamant et Osanna ¹.

Mortificat Jesus mortem, quam contulit esus, Et super astra vehit victor, quæ victa redemit. Discipulum matri Dominus dat sub vice nati, Et matrem nato propriam dat huic sibi caro ².

(Fol. 4) Constituit vitæ Deus hos exemplar utri-

[que,

De quibus hoc mundo sonuit vox ore rotundo. Sparsa fides verbis in eis nec mansit inermis.

Gundekar antistes vix tali nomine dignus Me precibus sacris rogo de viciis reparatis ³.

Willibalde tuis fer opem per dona salutis.

Esse Bonifaci fac nos bonitate capaci.

Wunnebalde tuos rege cum cunctis Svalavehlos.

A Nos Waltburga Deo conterminet anglica virgo.

Vite puer fortis, penæ nos subtrahere mortis.

(Fol. 4) Tu prece condigna Gunthildis adesto benigna.

Sit de Dietkero plebi spes, gratia clero.

Fac solem vitæ nobiscum, Sola, manere.

Ulcera peccati foveat medicina Kadoldi.

Nobis, Anno, datos fac annos esse beatos.

Deothardi votis veniat protectio nobis.

Crimine polluto veniam prece conferat Uto.

(Fol. 5) Isti sunt viri sancti, quos elegit Dominus in caritate non ficta, et dedit illis gloriam sempiternam; quorum doctrina fulget æcclesia ut sol et luna ⁴:

Willibalde, tuos primus regis Aureatenses.

B Sedit a. 36. Anno inc. Domini 781. Non. Jul. obiit.

Gerhoch inde pius pascebat ovile secundus.

Tercius est Aganus cœlesti dogmate plenus.

Laudibus eximius Adalunc micat ordine quartus.

Altine quos pastor sequitur virtutis amator.

Post hos Otkerus succedebat vice sextus.

Isti quinque episcopi, Gerhoch, Aganus, Adalunc, Altine, Otker, 100 annos vivendo compleverunt (15).

C Isti sunt triumphatores et amici Dei, qui con-

VARIÆ LECTIONES.

¹ hi tres versus rubro exarati manu primaria circumdant imaginem Christi inter Cherubin et Seraphin in solio sedentis, librum tenentis, dextera benedicentis. ² hi quatuor versus atramento scripti manu altera (Gundechari ut videtur), circumdant imaginem Crucifixi, ad cuius caput duo angeli lugentes, ad manus Maria et Joannes, ad pedes duo milites conspiciuntur, quorum alter acetabulum fert, alter lancea latus Domini aperit. ³ hi quinque versus manu illa circumdant imagines sex sanctorum in fundo deaurato pictas, quarum unicuique litteris rubris superscriptus est versus hexameter. Sequens pagina itidem sex continet sanctos eodem modo pictos versibusque ornatos; quos duodecim versus supra posuimus. ⁴ hac litteris majusculis scripta manu illa altera circumdant paginam rectam fol. 5. in qua depicti sunt sex episcopi. Cuique superscriptus est versus hexameter, litteris majusculis rubris. Sub hoc versu, ad caput sancti legitur Sedit annos, et sub pedibus ejus annus et dies mortis, utrumque litteris minusculis nigris, manu eadem. In priori tamen pagina hac uni Willibaldo apposuit scriptor, ex catalogo infra fol. 7. jam antea exarato; de reliquis quinque non nisi summam annorum ibi notatam invenit, quam iisdem quibus ibi legebat verbis isti — compleverunt trium inferiorum episcoporum pedibus supposuit. Sæculo XIII. medio Konradus de Kastel de suo hæc supplevit, adscribens Gerhocho: Sedit annos XX.; Agano: Sedit annos XVIII, Adalungo: Sedit annos XXII.; Allino: Sedit annos XVII.; Otkero: Sedit annos XVIII. Alius denique versus finem s. XV. hisce Konradi notulis ex altero Gundechari catalogo in fol. 7. scripto apposuit dies emortuales, quos omisimus.

NOTÆ.

(15) Hinc apparet, chronologiam horum quinque episcoporum jam Gundecharo incognitam fuisse; neque recentiores quotquot ea de re scripserunt, eam valuerunt illustrare. Nostris demum diebus diligentius et ex ipsis fontibus eam examinavit reverendus ejusdem ecclesiæ præpositus, David Popp, vir et doctrinæ copia et humanitatis laude præstantissimus, ex cujus Regestis episcoporum Eistetensium benignissime mecum communicatis, — liber antiquæ eruditionis, qui utinam mox lucem videat! — hæc breviter excerpta proponere juvat: « Ueber den h. Willibald ist das Wahrscheinlichste dies, dass er 741 zwar Bischoff wurde, aber Episcopus regionarius, ohne bestimmten Sprengel; diesen erhielt er erst 745 durch die Stiftung des Bistums Eichstädt, und starb nicht 786, wie die Bollandisten aus zwei Fuldaer Urkunden annehmen, sondern 781. Ueber seine vier nächsten Nachfolger wusste schon Gundechar nichts Genaueres; die D

Nachfolgenden, des Interpolators in Gundechar's Kalendarium, des Mönchs von Blankstetten, der deutschen Bischofs-chronik s. XVI, Bruschius, Luidi's, Hausler's Gretser's, Falkenstein's. Konrad schrieb nach 1243; seine Angaben durch das ganze Pontificale hindurch sind voll der größten Fehler, besonders in der Chronologie. Woher hat er aber gerade diese Jahre der fünf Bischöfe geschöpft? Ollenbar nur aus Gundechar's *centum annos vivendo compleverunt*. Er theilte diese in fünf gleiche Theile, wovon er nun dem Gerhoch einen, Agano und Adalung zusammen zwei (18 + 22 = 40), Altine und Otker zusammen wieder zwei (17 + 23 = 40) gab. So sind also seine Angaben durchaus willkürlich; aber sie sind auch nachweislich lalsch. Gerhoch wäre hiernach 801 gestorben Agano 819; dieser war aber noch 822 auf der Synode zu Ergolting, vgl. Hansiz II, 125. Nagel origg. domus Boicæ p. 202. Adalung's Tod 841 ist also auch nicht richtig, wenn er wirklich 22 Jahr gesessen hat. Altine soll 858 gestorben seyn; aber schon im October 847 erscheint sein Nachfolger Otker als Bischof von Eichstädt auf dem Concil zu Mainz.

ntes jussa principum, meruerunt præmia A
; modo coronantur et accipiunt palmam ⁸ :
is ecclesiam Gotescale procurat eandem.
a. 3. 882° anno 2. Id. Nov. ob.
haanboldus octavus in ordine magnus.
a. 21. 902° anno 13. Kal. Oct. ob.
lestatem capit Oudalfridus eandem.
a. 31. 933° anno Kal. Jan. ob.
archandus regit ecclesiam venerandus.
a. 32. 965° anno 3. Id Febr. ob. ⁶
; inde locum Regenoldus rexit eumdem.
a. 24. 989° anno 2 Non. Apr. ob.
alus ipse malis Megengoz, largus egenis.
a. 24. 1014. anno 4. Kal. Maii ob.
Hinc Gundecharus virtutum germine clarus.
5. 1019° a. 13. Kal. Jan. ob.
no Walterius colita ecclesiam venerandus. B
2. 1021° a. 13, Kal. Jan. ob.
ribeath, flentem qui nullum spreuit egentem.
22. 1042° a. 9 Kal. Aug. ob.
nus paucis presul fuit inde diebus.
enses 2. 1042° a. 16. Kal. Nov. ob.
hunc Gebehart, Romam ⁸ qui deinde regebat.
episc. 13, in papatu 2 a. 1057° a. 5. Kal.
). ⁹.
ar ecclesiam presens modo dirigit ipsam ¹⁰,
1.) Anno Dominicæ incarnationis 1019°

Gundechar peccator in festo santi Laurentii mar-
tyris natus est, anno autem 1057° episcopus ele-
ctus est, anno autem 1058° (16) episcopus ordinatus
est, ætate quippe 38 annorum. In designatione vero
ejusdem episcopi Gundekari aderant 4 episcopi, in
susceptione virgæ pastoralis 14, in ordinatione vero
14. In 13. Kal. Sept. erat designatio, 3. Non. Oct.
virgæ pastoralis susceptio, 16. Kal. Nov. introni-
zatio, 6. Kal. Jan. episcopalis consecratio. De ses-
sione vero Christo notum esse credo ¹¹.

(Fol. 7.) Gundechar peccator sanctæ Aureaten-
sis æcclesiæ 18us episcopus tradidit hunc librum
ex propriis impensis conscriptum ad altare sancti
Willibaldi Christi confessoris scilicet in eodem
loco corporaliter quiescentis, et ad servitium sancti
Salvatoris.

B *Hec sunt nomina episcoporum sanctæ Aureatensis
æcclesiæ in honore sancti Salvatoris constructæ.*

Anno ab incarnatione Domini 781. sanctus Wil-
libaldus Non. Jul. consortium conscendit angelorum,
ætate quippe 77 annorum; sedit annos 36.

Gerhoch obiit 4. Non. Febr.

Agnus obiit 8. Idus Nov.

Adalunc obiit 8. Kal. Aug.

Altune obiit 8. Kal. Mart.

Otker obiit 880 ¹² anno 2. Non. Jul. Isti quinque
episcopi omni illorm directionis numero diligenter

VARIE LECTIONES.

fol. 5 et 6. superscripta et subscripta sunt litteris majusculis, nigris, manu illa altera. ⁶ Kon-
radus Kastel addit: quem rex Ungarie occidit in fluvio Lech ad latus episcopi sancti Augustensis;
in Kalendario ad diem emortualem Starchandi apposuit: quem rex Ungarorum occidit. Sed
Anonymus Haserensis nil ea de re tradit c. 11. ubi certe occasio erat id narrandi; Gundechar
contradicit, annum mortis ponens 965. Qui præter Konradum idem tradunt, omnes ex ipso hause-
pot cod. ⁸ romam romam cod. ⁹ manus sæc. XIV. addit: Comes de Tollustaia et Hisperg
Quod falsum est, inde ortum, quod Gebhardus II. fuit comes de Hisperg. ¹⁰ Otio episcopus s.
addit: Sedit annos XVIII, MLXXV. IIII. Non Aug. obiit. ¹¹ hæc litteris majusculis scripta sunt,
alternatim rubris nigrisque. ¹² numerus in rasura, atramento pallidiori, manum ut videtur Gunde-
sius. Haserensis quoque Anonymus DCCCLXXX habet.

NOTÆ.

eser wirklich 23 Jahr gesessem, wie Konrad C
so müste er also spätestens 870 gestorben
nd doch setzt Gundechar seinen Tod anfs
nteste in 880. Hier ist aber noch etwas zu
en: in einer Urkunde von Niederaltaich
. Dech. 865, Mon. Boica XI, 122. heisst
tige Abt *Otgarius abba et vocatus episcopus*.
e kommt schon in Urkunden des Klosters
7. 860. 863 vor (Mon. B. XI, 115. 117. 119.
ber immer nur als *abba*; also ist er erst
hof geworden, und zwar nur in Eichstädt,
nderswo zu dieser Zeit kein Bischof des
; nachzuweisen ist. Da num aber schon 847
er Bischof in Eichstädt war, und der nicht
rson mit dem Niederaltaicher seyn kann,
eser im J. 856 nur *abba* heisst; so müsse
istad zwei Bischöfe nach einander Olker
en haben, wovon der erste 865 starb, und
Gundechar irrig zu cinem cinyiger macht.
vertendum est diplomata illa a. 857. 860. D
quibus Otcherus *abba* tantum audit, a Cop-
I^a, 451 sqq. spuria judicari; ita ut ille
s *abba et vocatus episcopus* vel sic tamen
esse possit, qui jam a. 847 episcopus fuit,
atione vocis *vocatus* satis usitata pro *qui vo-*
seu est.) Godesealc's Todesjahr 882 nach
har mag dahin gestellt bleiben. Erchanbold
ar noch am 8. Mai 906 in Holzkirchen am

Hoflager K. Ludwigs, nach der unbezweifelten Ur-
kunda Mon. B. XXVIII 139 und 905 in Regens-
burg M. B. XI, 129. Ja bei Falkenstein cod. dipl.
Eist. 17. giebt ihm 908 K. Dudwig. grosse Privile-
gien, und bei Büttner Franconia II, 59. bestätigt
K. Konrad ihm gar noch am 8. März 912 seine
Privilegien. Doch ist die Achtheit dieser beiden
Urkunden wenigstens nicht ganz verbürgt. Jeden-
falls aber sind Gundechar's beide Angaben falsch,
folglich auch bei Udalfried entweder des Jahr 933,
oder das *sedit a. 31.* irrig. Starchand starb nach
dem Annalista Saxo 966, nach Gundechar 965; die
noch nenerlich nachesprochene Ausgabe, er sey
955 auf dem Lechfelde erschlagen, gründet sich
nur auf Konrads von Kastel Zusatz zu seinem
Bilde. Megingoz wäre nach Leopoldi chron. bei
Pez I. » Anno 1812. b. Colomannus. . . . suspen-
sus . . . Peracto post passionem ejus triennio . . .
a Megingando Aichst. ep. et est tumulus « noch
1015 am Leben gewesen; doch eine ande Chronik
bei Pez I. setzt dies Begräbniss in 1014. Die Anga-
ben Gundechar's über die folgenden Bischöfe sind
alle sicher. » Hæc Popp. Sperandum fore ut ex
diplomatibus sæc. IX et X ob testium nomina dili-
genter inspectis aliquid certius reperiatur de hac
chronologia.

(16) Die 27 Dec. 1057. Gundechar enim annum a
nativitate Domini incipit.

in unum collecto centum annos compleverunt.

Gotescalch obiit 882° anno, 2. Id. Nov.; sedit annos 3.

Erchanbold obiit 902° anno, 13. Kal. Oct.; sedit annos 20¹³.

Oudalfrid obiit 933° anno, Kal. Jan.; sedit annos 31.

Starchand obiit 965° anno, 3. Id. Febr.; sedit annos 32.

Reginold obiit 986° anno, 2. Non. Apr.; sedit annos 24.

Megengoz obiit 1014° anno, 4. Kal. Maii; sedit annos 24.

Gundechar obiit 1019° anno, 13. Kal. Jan.; sedit annos 5.

Walthere obiit 1021° anno, 13. Kal. Jan.; sedit annos 2.

(Fol. 7.) Heribertus obiit 1042° anno, 9. Kal. Aug.; sedit annos 20¹⁴.

Gezeman obiit 1042° anno, 16. Kal. Nov.; sedit 2 menses.

Gebehardus obiit 1057° anno, 5. Kal. Aug.; sedit in episcopatu 13, annos, in papatu 2, et Victor vocatus est.

Post istos autem ejusdem sanctæ Aureatensis ecclesiæ Gundechar¹⁵ fratrum ultimus, sed tamen tunc temporis dominæ imperatricis Agnetis capellanus, in hanc eandem sedem 13 Kal. Sept. (1057), his subnotatis episcopis presentibus, Luitboldo Magontiacensi archiepiscopo, Widone Mediolanensi archiepiscopo, Gutherio Babenbergensi episcopo, Anselmo Lucensi episcopo, Triburie est annulo investitus; et in 3 Non. Octobris, istis autem subnotatis episcopis presentibus, Liutboldo Nogantino archiepiscopo, Annone Coloniensi archiepiscopo, Eberhardo Trevirensi archiepiscopo, Widone Mediolanensi archiepiscopo, Gebehardo Ratisponensi episcopo, Adalberone Wirceburgensi episcopo, Arnoldo Wirceburgensi episcopo, Chuonrado Spirensi, Hecilone Strazburgensi, Rumaldo Constantiensi, Dietmaro Curiensi, Dieterico Wirtunensi, Ermenfrido Situnensi, Oudalrico Papiensi, exceptis abbatibus et alio multo clero, virga pastoralis, sui ipsius cleri militiæque et etiam familiæ communi laude et voto, Spire est honoratus et in 16¹⁶ Kal. Nov. in sedem episcopalem Dei gratia inthronizatus. In die autem sancti Joannis apostoli plus cæteris Deo di-

A lecti, in loco qui dicitur Pfolede (17) ad summum gradum proventus est sacerdotis. Interfuit etiam suæ consecrationi dominus ejus quartus Henricus rex et ejus mater dilecta Agnes imperatrix augusta. cuncta ad ejus ordinationem necessaria disponens pro capellano, quasi deberet pro filio. Interfuit etiam eidem consecrationi dominus Hildebrandus, sanctæ Romanæ et apostolicæ sedis cardinalis subdiaconus, tunc temporis in has partes ad regem Henricum apostolica legatione functus¹⁷. Insuper etiam affuere jam præfati episcopi confratres, fratrum et benignum in ordinando prebentes auxilium, Luitboldus Mogontinus archiepiscopus, Engilhardus Madeburgensis archiepiscopus, Adalbertus Premensis archiepiscopus, Rumaldus Constantiensis episcopus, Chounradus Spirensis. Guntheri Babenbergensis, Hecil Hiltenesheimensis, Immeto Podelbrunensis, Sizo Verdunensis, Brun Misensis, Woffo Merseburgensis, Anselm Lucensis, Ermenfridus Situnensis, et unus de regione quæ dicitur Bolani (18).

Hanc descriptionem Gundechar peccator sanctæ Aureatensis ecclesiæ 18¹⁸ episcopus fieri precepit, ut quisquis eam rideat, has subnotatas ecclesias simul et altaria ab illo consecrata esse cognoscat.

B (Fol. 8.) *Inprimis super principale altare sancti Salvatoris.* Anno ab incarnatione Domini 1060, anno autem constitutionis hujus episcopii 317¹⁹ indictione 13. regnante quarto Henrico rege, constructum et consecratum est hoc altare, simul et æcclesia consecrata est 5. Kal. Nov. a Gundecharo II. hujus sanctæ sedis 18²⁰ episcopo, ordinationis vero suæ anno 3. in honore et nomine sancti Salvatoris et ejus sacratissimæ nativitatis¹⁹. . . . His igitur omnibus in unum collectis proportionibus²⁰ (19) fiunt 156.

Super altare sancti Willibaldi, quod est in medio choro. Anno ab incarnatione Domini 1060, anno autem constitutionis hujus episcopii 317. indictione 13. regnante quarto Henrico rege, consecratum est hoc altare in medio choro a Gundecharo hujus sedis (fol. 8. sanctæ Dei gratia venerabili 18²⁰ episcopo 11. Kal. Aug. . . . His igitur collectis portionibus fiunt 74 (20).

Super altare sancti Oudalrici confessoris Christi et sanctæ Gunthildis virginis. Anno ab incarnatione Domini 1060, anno autem constitutionis hujus epi-

VARIE LECTIONES.

¹³ supra in fol. 5 imagini adscriptum est : annos XXI. ¹⁴ supra fol. supra 6. ad imaginem : annos XII. ¹⁵ in summo margine scriba ipse postea hoc scripsit : Anno Dominicæ inc. 1019° Gundechar peccator in festo S. Laurentii martyris natus est. Anno autem 1054° episcopus electus est. Anno autem 1059° episcopus ordinatus est, ætate quippe 38 annorum. Et in imo margine : In designatione Gundechari episcopi aderant 4 episcopi, in susceptione virgæ pastoralis 14 in ordinatione vero 14. Hæc fol. 1. hæc transsumsit scriba. ¹⁶ numerus in rasur. ¹⁷ qui postea Alexandro papæ successit scriba postea in margine addit. ¹⁸ ita primo fuit : jam CCCXVI ex corre. ¹⁹ quæ sequuntur reliquiarum in singulis altaribus reconditarum enumerationes, hic et in sequentibus omisimus. Cf. Acta SS. Aug. I, 175 sqq. ²⁰ legendum vid. portionibus.

NOTÆ.

(17) Pöhlde, prope Herzberg.

(18) Polonia.

(19) Reliquiarum scilicet.

(20) Cf. chartam de hac consecratione in Actis SS. Aug. I. 181 sqq.

scopii 417. indictione 13. regnante quarto Hein- A
rico rege, constructum et consecratum est hoc
altare Nonis Nov. a Gundeharo II. hujus sanctæ
sedis 18º episcopo, ordinationis vero suæ anno 3.
in (fol. 9) honore et nomine. . . . Quibus collectis
fiunt 88.

*Super altare quod est in capella sanctæ Mariæ
et sancti Joannis evangelistæ.* Anno ab incarnatione
Domini 1062, anno autem constitutionis hujus epi-
scopii 319. indictione 15. regnante quarto Heinrico
rege, constructum et consecratum est hoc altare,
simul et æcclesia consecrata est 16. Kal. Nov. a
venerabili Gundeharo hujus sanctissimæ sedis 18º
episcopo, ordinationis vero suæ anno 5, in qua
etiam die ipse primum sedem intravit episcopalem
adjuvante et cooperante domno Mantuano episcopo
Helisæo, in (fol. 9) honore. . . . Preter istas reli- B
quias imposuit dominus episcopus in ipsum altare
cruce suam argenteam, quam solitus erat in collo
suo pendentem habere ad missam (21); in qua
cruce subnotatæ reliquiæ sunt collocatæ. . . . His
portionibus in unum collectis fiunt 172.

*Super altare ad sanctos apostolos Petrum et Pau-
lum et reliquos.* Anno ab incarnatione Domini
1064, anno autem constitutionis hujus episcopii
321, indicatione 2. regnante quarto Heinrico rege
consecratum est hoc altare Kal. Aug. a venerabili
Gundeharo hujus sanctæ sedis 18º episcopo, or-
dinationis suæ anno 6. in nomine. . . . His portio-
nibus collectis fiunt 54.

Super altare ad sanctam Crucem. Anno ab incar-
natione Domini 1033, anno autem constitutionis C
hujus episcopii 321, indictione 2. regnante quarto
Heinrico rege, regni vero ejus anno 8. consecratum
est hoc altare 18. Kal. Oct. a Gundeharo II. hujus
sanctæ sedis 18. episcopo, ordinationis vero suæ
anno 6. in honore. . . .
(fol. 10.) His portionibus in unum collectis fiunt 40.

Super altare sancti Bonifacii martyris in cripta.
Anno ab incarnatione Domini 1064, indicione 2.
regnante quarto Heinrico rege, translatum est hoc
altare de loco tenebroso ad lucidum, et consecra-
tum est Non. Jun. a venerabili Gundeharo hujus
sanctæ sedis 18º episcopo in nomine. . . . His
portionibus in unum collectis fiunt 26.

Super altare sancti Viti martyris in cripta. Anno
ab incarnatione Domini 1064. indictione 2. regnante D
quarto Heinrico rege, translatum est hoc altare de
loco tenebroso ad lucidum. et consecratum est . .
His portionibus in unum collectis fiunt 24.

Anno ab incarnatione Domini 1071, indictione 9.
anno autem constitutionis Eichstatensis episcopii

328. regnante quarto Heinrico rege consecratum
est principale altare Haserensis æcclesiæ, simul et
æcclesia Kal. Oct. a Gundeharo II. sanctæ Eichsta-
tensis æcclesiæ 18º episcopo, ordinationis vero suæ
anno 14, adjuvante et cooperante sanctæ Augusten-
sis sedis venerabili episcopo Embrichone, in honore
. . . .
(Fol. 10.) His omnibus in unum collectis portio-
nibus fiunt 49.

*Istas quas hic cernitis subnotatas æcclesias conse-
creavit Gundehar sanctæ Aureatensis æcclesiæ 18º
episcopus : Solzchrichum. Outinhoven. Geimplingen.
Idsteten. Wizenchririchen. Pemminveld. Ruite. Te-
geningen, Gouliubese. Hagenesberc. Denchendorf.
Mageresheim. Stéten Wizenburc. Ellingen. Stopfen-
heim. Wetelesheim. Moeresbach. Tame. Truhemu-
tingen. Suaningun. Lanteresheim. Arenburen. Es-
chelebach. Suinâhe, Owenhûsen. Hachburg. Eschine-
bach. Ezziliwangen. Mecchenhusen. Slawanibusen
Bergile. Eginhusen. Vache. Lerenburen. Monenheim.
Wemedingun. Wattenhoven. Troumefeld. Altheim.
Cote. Alderesheim. In episcopatu Mogontiacensi tres.
Et in 5 Kal. Nov. consecravim ipsam sedem suam Ei-
chstete. domum scilicet propriam sancti Willibaldi.
Radisponne. Reite. Lóchheim. Pappenheim. Puóch.
Weistheim. Hachelingun. Et unam in Eistetete ad
sanctum Nicolaum. Gerungesberch. Sconenberc. Ote-
nessázze. Meningen. Linbenstat. Capellam sanctæ
Mariæ et sancti Joannis evangelistæ in Eibstete Bir-
icchingen. Affolterpach. Berchoven. Routmundesho-
ven. Wachenhoven. Nenselingun. Borgen. Holenstein
Bónlenten, Rébedorf. Tollenstein Langenrich. Puoch.
Otingun. Domum sanctæ Maræ Spiræ. Domum Sanc-
tæ (fol. 11.) Mariæ Augustæ Abbatesberc. Steinberc
Wilzenloch. Foiggestal. Solenhóven. Blúmvelt.
Muntelingun. Susenhoven. Salebach. Wimirisheim.
Wizenburg. Ebenruith. Ab domum Richardi. Stirne.
Oberendorf. Lantæirgehoven, Rochingun. Salderi-
cheshusen. Heingi. Sitenbach. Bfrundorf. Demum
sanctæ Afræ et sancti Oudalrici Auguste Domum
sancti Viti Haserieth. Lellenvelt. Vinuistat. Otting-
gun. Schammach. Chebenhule. Tuigingun. Hagen-
husen. Alefeld. Owenhusen. Antenberch. Widene-
wanch. Tanhusun. Hégeberch. Abinberch. Capellam
sanctæ Mariæ. Capellam sancti Michahelis in turri-
bus constitutas. Witeneshaim. Anesvelt. Ouzzingun.
Haimenesvurt. Giseleshaim. Tetenhaim. Egiwile.
Urenheim. Onningun 21. Zenueliusen. Ruteschirchen
(Fol. 11.) *Super sancti Michaelis altare in turre au-
strali.* Anno ab incarnatione Domini 1072. indictione
10. constructa est hæc capella a Gundeharo hujus
sanctæ Aureatensis eccle. 18º episcopo, consecrata*

VARIÆ LECTIONES.

²¹ *Hic scriba in media pagina calamum sistit hucusque continuum. Gundehar ipse postea Zennehusen
Ruteschirchen. adjecit. Seculo XII, exeunte Otto episcopus statim subjecti calamo continuo : Hee sunt eccle-
sie quas dedicavit dominus Otto Eistetensis ecclesie venerabilis episcopus. Tercia die post consecrationem
etc. numero 62. Quibus postea, calamo toties fere resumpto, quoties singulas dedicaverat, alias adhuc 43
adjecit, ita totum paginæ vacuum explens. In sequenti pagina fol. 11. scriba primarius iterum perguit : Super
sancti Michaelis etc. atramento atque habitu eodem, calamo paulum tantum mutato, sed mutato tamen.*

NOTÆ.

(21) Cf. supra.

vero 6. Id. Jul, a Sigehardo sanctæ Aquileiensis æcclesiæ divina dispensante providentia venerabili patriarcha, astante et cooperante prenominate episcopo Gundekaro, in honore

Super altare sanctæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ Virginis et sancti Johannis Baptistæ et sancti Johannis evangelistæ et sanctæ Mariæ Magdalensæ et sanctæ Mariæ Egyptiacæ in turre. Anno ab incarnatione Domini 1072. indictione 10. constructa est hec capella a Gundekaro hujus sanctæ Aureatensis æcclesiæ 18° episcopo, consecrata vero 6. Idus Julii a Gebehardo, Dei ordinante clementia sanctæ Salzburgensis æcclesiæ archiepiscopo, asstante et cooperante prenominate episcopo Gundekaro, in honore ²².

Super altare sancti Willibaldi in cripta. Anno Dominicæ incarnationis 1074. indictione 12. regnante quarto Heinrico rege hæc cripta et hoc altare consecratum est 17. Kal. Jul. ab Embrichone Augustonsi et a Gundekaro hujus sanctæ sedis 1° episcopo, in honore.

(Fol. 12.) *Super altare sancti Kiliani martyris in cripta.* Anno Dominicæ incarnationis 1074. indictione 12, regnante quarto Heinrico rege hoc altare constructum et consecratum est 8. Idus Jul. a Gundekaro hujus sanctæ sedis 18° episcopo in honore ²³.

(F. 124.) Kal. Ian. Ouldalfridus episcopus obiit Eichstatensis ²⁴.

- 11 Kal. Febr. Dedicatio æcclesiæ S. Nicolai.
 3 Kal. Febr. Perangerus obiit.
 4 Non. Febr. Gerhoch episcopus Eihstatensis obiit.
 7 Id. Febr. Gepa obiit.
 3 Id. Febr. Starchandus episcopus Eihstatensis obiit ²⁵.
 16 Kal. Mart. Gisela imperatrix obiit (1043).
 8 Kal. Mart. Altuni episcopus Eihstatensis obiit.
 4 Kal. Mart. Ceginoldus archidiaconus obiit.
 Non. Mart. Adalheid obiit.
 16 Kal. Apr. Gebehardus episcopus Ratisponensis obiit.
 2 Non Apr. Regidoldus episcopus Eihstatensis obiit ²⁶.

13 Kal. Mai. Leo nonus papa sanctæ memoriæ in Christo obiit. (1054.)

10 Kal. Mai. Elevatio corporis sancti Willibaldi confessoris et episcopi ²⁷. (989.)

4 Kal. Mai. Megingaudus episcopus Eihstatensis obiit.

3 Non. Mai. Meginwardus peregrinus et exul propter Deum in reditu de Jerosolimis felici et optato bonis omnibus transitu migravit ad Dominum.

4 Id. Mai. Matild obiit.

3 Id. Mai. Gebeno de Pouloch sanctæ conversationis vir migravit ad Dominum.

Kal. Jul. Aaron obiit.

2 Non. Jul. Oker episcopus Eihstatensis obiit.

B Non. Jul. Sancti Villibaldi confessoris et episcopi. Irmingart obiit mater episcopi G.

11 Kal. Aug. Ordinatio sancti Villibaldi.

9 Kal. Aug. Heribertus episcopus Eihstatensis obiit. (1042.)

8 Kal. Aug. Adalunc episcopus Eihstatensis obiit.

5 Kal. Aug. Obitus Victoris papæ. (1058.)

15 Kal. Sept. Dedicatio basilicæ sanctæ Mariæ.

13 Kal. Oct. Erchanbold episcopus obiit ²⁸.

3 Kal. Oct. Volemar juvenis obiit ²⁹.

2 Kal. Oct. Erchanbertus episcopus obiit ³⁰.

3 Non. Oct. Heinricus imperator obiit. Gundechar episcopus virgam suscepit. (1056.)

4 Id. Oct. Dedicatio capellæ sancti Michaelis Einstetensis.

C 2 Id. Oct. Dedicatio æcclesiæ sanctæ Walpurgæ virginis. Eodem die dedicatio capellæ superioris ad sanctum Laurentium.

16 Kal. Nov. Dedicatio capellæ sancti Johannis evangelistæ (1062) in qua domnus episcopus Gundechar secundus sepulturam suam preordinavit. Gezmannus episcopus obiit (1046). Gundechar episcopus sedem episcopalem primum intravit (1062).

13 Kal. Nov. Dedicatio æcclesiæ sancti Quiridi martyris.

12 Kal. Nov. Reginheri obiit, pater Gundechari episcopi.

VARIE LECTIONES.

²² hic scriba iterum calamum sistit, et reliquam fol. 11. partem cum toto fol. 12. et primo fol. 13. columnam vacuum reliquit ad supplementum inserenda. Alia manus cœva fortasse Willibaldi statim subiecit: Super altare S. Willibaldi etc. Continuo calamo usque ad finem. ²³ hic desinit hæc manus. Seculo post Otto episcopus hæc adjecit: Anno ab inc. D. 1187. indict. Otto Aureatensis ecclesiæ episcopus 6. ordinationis suæ anno cappellam in meridiana parte occidentaliter infra monasterium sitam de propriis expensis construens 3. Kal. Nov. pridie videlicet ante vigiliam omnium sanctorum, die Dominico, devotissime consecravit etc. Alia manus s. XII. posthæc fol. 12. notulas quasdam apposuit: «Anno milleno centeno cominus uno — 1162° funditus delevit» et fol. 13: «1098 anno — succedens 1196° obiit» quibus Konradus de Kastel subiecit: «Cui eodem anno — occisus est 10. Kal. Dec.» Quæ infra edituri sumus una cum reliquis notulis quas variæ manus codici inseruerunt. In fol. 13. quod est secundi quaternionis septimum, primarius manus rubris litteris perguit: Ordo processionis ad ecclesiam sive ad missam secundum Romanos. Denunciata statione diebus festis etc. continuo calamo usque ad finem fol. 122. Tunc eadem inde a fol. 123. subiecit kalendarium, fol. 130. computum, fol. 138. catalogum antiphonarum, fol. 143. benedictiones et orationes. ²⁴ DCCCCXXXIII^o anno addit manus s. XIV, quæ ex catalogo Gundechari in fol. 7. sua hausit. ²⁵ DCCCCLXV^o anno addit eadem. ²⁶ DCCCCLXXXVIII^o anno eadem. ²⁷ prima de terra a. DCCCCLXXXVIII addit Konradus de Kastel. ²⁸ DCCCCII anno manus illa s. XIV, ²⁹ hæc Gundechar ipse exaravit.

l. Nov. Hatto laicus obiit.
 l. Nov. Dedicatio Aureatensis æcclesiæ (1060).
 . Nov. Dedicatio altaris sanctæ Gunthildis
 (1060).
 Nov. Aganus episcopus Eihstatensis obiit.
 Nov. Dedicatio basilicæ sancti Martini.
 Nov. Gotescale episcopus Eihstatensis obiit³⁰
 l. Dec. Abraham presbiter obiit.
 . Dec. Touta soror episcopi Gundechari
 obiit³¹.
 . Dec. Dedicatio æcclesiæ juxta ripam flumi-
 nis in Eihatete.
 . Dec. Dedicatio capellæ domini episcopi.
 . Jan. Gundekarus et Walterus episcopi
 Eihstatenses obierunt.
 . Jan. Ordinatio Gundekari episcopi (1057).
 . 1.) *Hæc³² sunt nomina episcoporum semper in
 sanctæ ac felicis memoriæ post nostram ordi-
 nem (22) defunctorum.* Stephanus papa. Nico-
 papa. Luitpoldus Mogontinus. Arnolt. Worma-
 . Chouno Spirensis. Hezil Starzburgensis³³.
 cus Augustensis. Purchart Halberstatensis.
 erdunensis. Guntheri Babenbergensis. Severus
 isis. Peldinc Juvavensis. Gahebart Ratispo-
 . Egilbertus Pataviensis. Engilhart Magdabur-
 . Woffo Merepurgensis. Vinitheri Mersebur-
 , Ruotpertus Monasteriensis. Tancwart Bran-
 rgensis. Brun Misenensis. Appulin Friteslari-
 itto Tredendinus. Dietbolt Veronensis, Gote-
 quileiensis. Pernhart Paduensis. Wulfram
 ensis. Waltolf Paduensis. Magingez de Pola.
 er Tarvisiensis. Adalbero Regiensis Adalman
 nis. Arnolt Retiensis. Penno Cumanus.
 art Fercellensis. Ambrosius Pergamensis
 Adrianus. Eberhart Treveriensis. Reginheri
 nsis. Huc Vesuntinus episcopus. Oudalricus
 isis. Einhart Spirensis Rabenger Aquileiensis.
 ger Osneburgensis. Roumalt Constatiensis.
 ro Wormaciensis. Ulo Tullensis. Wolfram
 iensis. Tietmar Curiensis. Adalbero Veronen-
 trus Asculensis. Wido Mediolanensis. Heinri-
 vennensis. Kadelhobe Parmensis. Adalbertus
 nsis. Berugerus Basileensis. Bonifacius Alba-
 . Petrus Damianus cardinalis tituli ad S. Ru-
 Adalbero Metensis. Oudalger Tergestensis.
 ld Abrutensis. Hademar Polensis. Ratolfus.]

A Selswigensis. Dindegerus Vicentiensis. Alexander
 papa. Huswart Veronensis. Oudalricus Prixien-
 sis. 63³⁴.

(F. 204.) *Hæc³⁵ sunt nomina fratrum canonicorum,
 qui ex congregatione Eistatensi nostræ recordationis
 tempore effecti sunt episcopi.* Leobardus Radbur-
 gensis. Gebehardus Ravennensis. Goteboldus Aqui-
 leiensis. Gohebardus qui et Victor papa. Burchardus
 Paduensis. Erchambertus Firmensis. Richolfus Ter-
 gestensis. Helyseus Mantuanus. Woffo Mersebur-
 gensis. Perengerus Osenbruggensis. Gundechar
 Eistatensis. Purchardus Busiliensis. Heribertus Ter-
 gestensis. Pero Vincentiensis.

(F. 204.) *Hæc³⁶ sunt nomina fratrum canonicorum
 nostræ recordationis tempore ex Eistatensi congrega-
 tione defunctorum.* Adalo camerarius. Penno prepo-
 situs, Tiemo prepositus. Reginolt magister scholarum,
 Pureman cellerarius. Egilolf archipresbyter. Ecce-
 man Firmensis episcopus. Wichart presbyter.
 Roitger presbyter. Oudalhart cellararius. Gundolt
 parrobianus. Gunderam magister scholarum. Wicpo-
 to presbyter. Rouzo custos æcclesiæ. Heripreti
 diaconus. Hecil subdiaconus. Babo presbyter junior.
 Woffo decanus. Wichart camerarius. Reginolt ca-
 merarius. Tiemo prepositus. Witelo presbyter. Sizo
 subdiaconus. Abel subdiaconus. Woffo subdiaconus.
 Eberolf. Eceman presbyter d. S. Walburga. Ge-
 tescalch presbyter. Chouno presbyter. Adalbertus
 presbyter. Chounradus imperator. Gisila imperatrix.
 Poulo inclusus. Richiza conversa. Hicela conversa.
 Acela conversa. Leobardus episcopus Gebehardus
 archiepiscopus. Woffo episcopus. Perrngerus episco-
 pus. Puchardus episcopus. Dietericus prepositus.
 Reginolt decanus. Wolfdrigi presbyter, Hesano
 archidiaconus. Macelin prepositus. Meginbolf presby-
 ter. Egilolf presbyter. Engilman presbyter, Wiso
 cellararius. Meginwart diaconus. Luitfridus subdia-
 conus. Hesunc decanus. Gunzo presbyter. Hartwic
 subdiaconus. Abraham archipresbyter. Macwart
 diaconus. Meginwart presbyter. Babo prepositus.
 Goteboldus patriarcha. Luithere presbyter. Eppo
 subdiaconus. Marcwart subdiaconus. Merceboto ar-
 chidiaconus. Reginolt medicus presbyter. Gundolt
 diaconus. Heribertus subdiaconus. Puremam pres-
 byter. Lanzo presbyter. Giselbertus cellararius.
 D Wiceman diaconus³⁷.

VARIÆ LECTIONES.

CCCCLXXXII anno³¹ manus illa s. XIV. ³¹ hæc Gundechar ipse exaravit. ³² hæc omnia Gundechar
 paginæ 1. a scriba vacuæ relictæ calamo continuo inscripsit, post annum 1073, ut Alexandri papæ nomen
 it. Nomina majusculis litteris exaravit, titulos minusculis supra posuit. ³³ ita c. ³⁴ ante hunc nume-
 res fere voces erusæ, fortasse. Hi, faciunt insimul vel tale aliquid. ³⁵ hæc iterum Gundechar manu
 a, eodem fere quo præcedentia calamo, paginæ penultimæ inscripsit. ³⁶ et hæc Gundechar manu pro-
 ultima codicis pagina. ³⁷ hic calamum sistit Gundechar in media pagina. Medio s. XIII. Konradus
 del statim subjunxit: Temporibus etiam Hertwici episcopi et post tempora sua hi canonici obierunt.
 ecanus dictus Hilline etc. calamo aliquoties mutato, usque ad sua tempora, ubi desinit in Heinrich de
 aburc ad Aquampendentem, sepultus est ad domum predicatorum. Hic finit liber Pontificalis.

NOTÆ.

Itaque intra a. 1067-1075.

OTTONIS ET ALIORUM CONTINUATIONES.

(fol. 6.) Hi sunt viri misericordie, quorum justitie oblivionem non acceperunt; cum semine eorum permanent bona hereditas sancta nepotes eorum ³⁸.

Nobilis Uolricus post hos virtutis amicus.

S. a. 23. 1099° 5. Kal. Dec. ob.

In vicis tardus fuerat vivens Eherbardus.

S. a. 13. 1112° 8. Id. Jan. ob.

Ulrico cura fuerat disponere jura.

S. a. 13. 1125° 3. Non. sept. ob. *1.

Quando vivebat Gebehart in jure vigeat.

S. a. 24. 1149° 16. Kal. Apr. ob.

Non virtutis egens Burchardus erat bene degens.

S. a. 1153° Burchardus episcopatum resignavit.

Counrado tota lex juris erat bene nota.

S. a. 18. 1171° Id. Jan. ob.

(Fol. 6*) Post hos dux gentis Egelolf fuit Aurea-^B tensis.

S. a. 1182° Egelolfus electus propter amissio-

nem loquere episcopatum non ordinatus sponte in Kal. Oct. resignavit.

Otto sue viie deducit tempora rite († 1195). *2

Hertwicus³⁹ vitam duxit virtute politam († 1223). *3

Hinc fuit electus Fridericus in ordine rectus. *4

Heinricus paucis bona fecit multa sub annis († 1229). *5

Vix ⁴⁰ fuit Heinrico similis virtutis amico († 1237). *6

Heinricus siquidem patri successit eidem († 1246). *7

Est hunc non modicus in jure sequens Fridericus († 1259). *8

Heinricus morum flos, labe carens viciorum. *9

Est Engelhardus rectis celer. ad mala tardus († 1261). *10

Cunctis Hiltbrandus gratus fuit et venerandus ⁴¹ († 1279). *11

*1) *Konradus addit*: Idem Eberhardus et sua progenies dederunt bona Suinvurt cum ejus attinentiis. *Necrologium S. Emmerammi in Mon. Boicis XIV, 386 mortem ejus notat ad 7. Id. Jan.*

*2) *Konradus*: qui dedit fratribus annum gratie in prebenda post mortem, et possessiones in Mekenloh et Hebingen,

*3) *Alia manus s. XIII. addit*: Sedit annos 13. *Konradus addit*: qui dedit Ylbingen et alias possessiones, unde annuatim 6 libre dantur, et in Non. . . . ad unamquamque prebendam custos ministrat. *Obiit anno 1195°, non 1196 ut quidam volunt; quo die nescitur.*

*4) *Konradus addit*: 1195. post hos Hertwicus, germanus comitis de Sulzpah, major prepositus ibidem succedens, qui gloriose regnavit 30 annis minus 2. 1223 mortuus et sub imperatore Friderico et Heinrico filio suo. Qui procuravit. . . . 3 panes. . . . cuilibet prebendario singulis Idibus custos ministrat. *Thomas, notarius Chunradi episcopi circa a. 1324 addit in ratura*: Sedit annos 28. 1223. 6. Non. obiit. *Die 8. Nov. nondum fuit episcopus.*

*5) *Konradus addit*: Fridericus de Huwensta electus, qui successit episcopo Hertwico, 1226 obiit. Cui succedens eo anno Heinricus episcopus dictus de Zuppelingen, 1229° obiit anno. *Thomas addit*: Sedit a. 2. *Annus vero 1228 falsus est; successor enim Heinricus jam 2. Jul. 1225. episcopus fuit.*

*6) *Manus s. XIII*: Idem episcopus redemit ecclesiam Rome a debitis contractis pro 1500 marcis, Item edificari fecit turrin in Morneshem. Item absolvit possessiones in Ehingen cum omnibus suis attinentiis pro 200 libris Werdensium et 200 marcis a comite de Ottingen. Et non vixit in episcopatu nisi 3 annis et 2 mensibus. *Thomas addit in ratura*: Sedit a. 3 et 2 menses. 1229° anno 4. Id. Jan. obiit, *idemque in margine pinxit arma episcopi, scil. duos enses erectos albos in scuto rubro.*

*7) *Thomas*: H. episcopus dictus de Tischingen sedit a. 5 minus 3 mensibus. 1234° 2. Kal. Jul. ob.

*8) *Thomas*: H. episcopus dictus de Rabenspurch sedit annos 3-1237° obiit 4. Kal. Jul.

*9) *Thomas*: F. episcopus dictus de Parsperch s. a. 9. qui fuit juris peritus 1246° 1. Kal. Jul. obiit, *idemque in margine adpinxit arma, scil. scutum trifarie divisum rubrum, album, nigrum.*

*10) *Thomas*: H. episcopus dictus de Wirtenberoh s. a. 12 minus 4 mensibus. 1259° 3. Id. Mai. ob. *et in margine adjecit arma, scil. tria cornua cervina nigra in scuto flavo.*

*11) *Alia manus s. XIII. addit*: Sedit 2 annis minus 1 mense, et obiit in concilio Moguntino; quibus *Thomas addit*: 1261. Iste episcopus posuit fundamentum in choro S. Willibaldi. *Obiit d. 4. Maii.*

*12) *Manus illa s. XIII. addit*: Sedit 18 a. minus 4 mensibus, et obiit in crastino annunciacionis; quibus *Thomas iterum adscripsit*: 1279. Domnus Hilibrandus natus fuit de Mern, libere condicionis; et perfecit chorum S. Willibaldi, et instituit ibi duos sacerdotes, *idemque arma subjectit, scil. anatem albam cum caude nigra in scuto rubro.*

VARIE LECTIONES.

³⁸ hæc Otto episcopus sæc. XII ex. litteris majusculis ipse scripsit in margine folii 6. et alterius folii quod posuit. In ipso folio 6. sex Gundechari successores, in summo folio assuto septimum et se octavum depingi fecit eodem plane modo, quo Gundechar inceperat. Versus cuique superpositus litteris rubris; annos Otto ipse adscripsit, calamo continuo. ³⁹ Sub Heinrico I. hi tres episcopi una pictura comprehensi sunt in inferiori pagina folii assuti, quibus manus s. XIII. hos versus superposuit in ratura, atramento scriptos, non minio, ut Gundachar atque Otto fecerant, nec littera initiali aurea decoratos, ut versus illorum. Annos etiam hic scriba omisit. ⁴⁰ hi sex episcopi sub Hilibrandi picti sunt uno tempore, versusque superpositi continuo calamo atque atramento eodem. ⁴¹ hic desinit folium assutum. Sequuntur in libro pontificali 28 fere folia variis temporibus inserta, ampliores vitas continentia, quas inter fontes sæculi XIV. et XV. dandas reservamus.

Fol. 12 manus s. XII, ex. hæc scripsit calamo continuo:

(1099.) Anno milleno centeno cominus uno Jerusalem Franci capiunt virtute potenti.

1105° anno incarnationis Domini Heinricus, rex filius imperatoris Henrici, contra patrem suum in regnum surrexit.

1106. Heinricus quartus imperator obiit.

1107. Heinricus post mortem patris regnavit 19 annis.

1108. Heinricus rex magnam expeditionem in Italyam fecit et Pascalem papam Rome cepit.

1116. Terre motus factus est per universam terram.

1125. Heinricus imperator obiit. Lotharius in regnum eligitur.

1131 Lotharius rex profectus est in Ytaliam.

1132. Eclipsis solis facta est 4. Non. Aug. hora 8.

1136. Lotharius imperator obiit.

1138. Cuonradus rex eligitur.

1146. Cuonradus et Ludwicus reges Jerusalem pergunt.

1150. Cuonradus rex Jerosolimam reversus est.

1152. Cuonradus rex obiit, et Fridericus ei successit.

1156. Fridericus rex imperator ordinatur.

1158. Fridericus imperator Medyolanum subegit.

1162. Funditus delevit.

Eadem in fol. 13 pergit.

1098° anno incarnationis Domini Uodarius ⁴² Eistetensis episcopus obiit. Cui succedens Eberhardus episcopus 1112° obiit. Cui succedens Uodalricus tempore Henrici regia, qui post patrem regnavit, 1125° obiit. Cui succedens Gebehardus eo anno quo Heinricus imperator mortuus est, 1148° obiit (23). Cui succedens Burkardus episcopus tempore Cunradi regis, 1153° obiit. Cui succedens Cuonradus episcopus tempore Friderici regis, 1171° obiit. Cui succedens Egelolfus electus, 1183 (24) propter amisionem loquelæ et manus dextere debilitatem episcopium inutilis sponte resignavit. Cui eodem anno Otto episcopus succedens, 1196° obiit (25).

Konradus de Kastel, statim pergit:

Cui eodem anno Hertwicus comes de Sulzpah (26) et major prepositus succedens tempore Philippi regis, 1224° obiit (27), tempore Friderici regis et imperatoris, qui imperator anno Domini 1250 obiit; notus vero ejus rex Cunradus 1254 obiit. Episcopo vero Hertwico mortuo, cui eodem anno Fridericus episcopus succedens (28). Cui successit eddem anno

A episcopus Heinricus de Zeuppelingen (1234). Illo vero mortuo, cui successit Heinricus episcopus dictus de Tisschingen. Eo vero mortuo cui successit Heinricus episcopus dictus de Rabenspure. Hivero quattuor episcopi post mortem Hertwici episcopi prenotati vixerunt episcopi temporibus Friderici imperatoris et Henrici ejus nati 13 annis. Quibus vero episcopis successit Fridericus episcopus dictus de Parsperc (1237), tempore etiam Friderici imperatoris et Cunradi regis ejus nati, qui supernotati sunt. 1246° idem Fridericus episcopus obiit. Cui successit Heinricus episcopus dictus de Wirtenberc, quem dominus papa Innocencius et Philippus ejus legatus in Alemannia tempore cismatis ecclesie Eistetensi propter discordiam que creverat inter fratres, prefecit. In cujus temporibus, ut supra dictum est, Fridericus imperator et Cunradus ejus natus mortui sunt. Eo episcopo etiam vivente comes Willehelmus de Hollandia, post destitucionem Friderici quondam imperatoris prenotati per dominum Innocencium papam quartum, et post mortem Henrici lanravii Thuringe, qui post latam sentenciam apud Luggedunum contra prenommatum Fridericum in regem Romanorum electus erat, illo mortuo Romana ecclesia eundem Willehelmum eidem Henrico substituit in rengno, 1248° anno, vivente tamen Cunrado filio Friderici, qui etiam tunc vixit, qui pro rege se jessit. Qui Willehelmus rex contra Frisones magnum habens exercitum, anno Domini 1255° occisus est, 10. Kal. Dec. (29)

Idem Konradus fol. 122, et per Kalendarium hæc inseruit:

(F. 122.) A. D. 1015, tempore Gundekari I, episcopi Eistetensis, divisio ejusdem sedis in terminis est facta, que exstenditur donec ad proximam ripam que nuncupatur Pagancia (30), et non ultra. Hec ordinacio et divisio est facta apud Franchenvurt, presente imperatore Henrico et multis principibus, in curia solemni, ad instanciam Eberhardi episcopi Babenbergensis primi, et inperatore procurante, in supsidium eorum nove plantacioni Babenberc, quo termini ex alia parte fluminis spectare dinoscantur.

Anno ab inc. D. 754, sanctus Bonifacius martirium recepit. Anno ab i. D. 781, sanctus Willwaldus mortuus est. Anno ab i. D. 989, de terra in medio cripte elevatus est, ubi requieverat 308 annis, et ibidem sarcoffogatus erat, ubi requievit 267 annis usque ad hec tempora. Alexandro papa regnante, anno ab i. D. 1256, 4 Idus Junii, sanctus Willwaldus de cripta translatus est. Eodem etiam anno 3,

VARIE LECTIONES.

⁴² Ita codex.

(23) Potius a. 1149, die 17 Mart. POPP.

(24) Falsum; resignavit a. 1182, Kal. Oct. POPP.

(25) Falsum; obiit a. 1195. POPP.

(26) Hoc plus quam dubium. POPP.

(27) A. 1223 potius. POPP., uti et Konradus ipse

NOTÆ.

supra scripserat.

(28) Supple: anno 1225 obiit, quod Konradus scribere voluit (ef. supra ejus interpolationes), sed oblitus est.

(29) Falsum; d. 28 Jan. 1256.

(30) Pegnitz, Norimbergæ.

Id. Oct. beatus Williwaldus in monasterio sarcoffogatus est. Eodem vero anno Dominus Deus magnam gratiam ostendit ibidem omni populo in honorem et laudem beati Willibaldi, singnis multis et magnis faciendo. Acta sunt hec post mortem sancti Williwaldi anis 400 peractis 75° anno. Anno vero 76° plura fecit singna. Quidam curvus effectus est sanus de Ansguto. Eodem anno puer apud Rushoven submersus, per ejus intercessionem ad Dominum Deum revixit.

(F. 123 sqq.) 16. Kal. Febr. comes Gebehardus obiit, qui dedit Winposseungen.

Non. April. anno 1170, sanctus Tomas episcopus Canturiensis occisus est a rege Francie (31).

7. Id. Apr. Bruno prepositus major obiit, qui construxit hospitale ad Scotos (32).

6. Kal. Jul. Leo papa septimus obiit, qui sanctum Williwaldum canonizavit tunc episcopo Megengozo procurante (33).

2. Kal. Jul. Sivridus decanus obiit, qui procuravit tapeta in monasterio.

11. Kal. Sept. Leo papa octavus obiit (34).

2. Non. Oct. dedicatio ecclesie Kastellensis.

10. Kal. Dec. rex Willelhelmus dictus de Hollandia occisus est (35).

Id. Dec. Fridericus imperator obiit 1251° anno (36).

Aliæ manus coævæ per Kalendarium hæc habent:

1279. 7. Kal. Apr. Hiltbrandus de Mern episcopus Eystetensis obiit 1279, qui procuravit erigi chorum

(31) Potius Angliæ.

(32) Eichstadii.

(33) Hic uno calamo duos errores scripsit Konradus. Megingoz sedit a. 989-1014; Leo VII vero jam

novum beati Willibaldi, et constituit ibidem duos sacerdotes.

1297. 6. Kal. Sept. Reinboto episcopus Eystetensis obiit, dictus de Meilnhart, qui comparavit duo castra Werdenvels et Abonberh cum eorum attentis. Item instituit haberi plenum officium diebus sabdati de beata Virgine.

1305. 4. Non. Mart, obiit Gebhardus comes. 16. Kal. Jun. obiit domnus Conradus episcopus Eystadensis, dictus de Peffenhausen.

1324. 6. Id. Febr. obiit domnus Marquardus de Hagel episcopus Eystetensis.

1349. 19. Kal. Febr. obiit domnus Hainricus dictus Malso, qui legavit 400 libras Hallensium pro constructione novi chori.

B 1397. 8. Kal. Febr. tonitrua et choruscationes apparebant in conversione sancti Pauli, et postea in eadem ebdomada pluries apparebant. Et eodem anno circa autumpnum incepit regnare magna pestilencia in Eystett.

1407. 16. Kal. Jul. eclipsis solis in crastino sancti Viti.

1464. Prima Januarii obiit dominus Johannes de Aych episcopus Eystetensis.

1474. 8. Id. Jan. natus est pater mei Mauricii episcopi, Bernhardus de Hutten.

(1539.) 9. Kal. Mart, obiit pater meus, Bernardus de Hutten, anno 39.

(1544.) 11. Kal. Mart. obiit mater mei Mauricii Cepiscopi a. 1544, Gertrudis de Weyers.

C a. 939 obiit, neque vi Kal. Julii, sed die 18 Julii.

(34) Et hoc falsum, Leo VIII obiit d. 17 Martii 965.

(35) Falsum: die 28 Jan. 1256.

(36) Et hoc falsum, a. 1250.

APPENDIX AD GUNDECHARUM.

ANONYMUS HASERENSIS DE EPISCOPIS EICHSTETENSIBUS EDENTE L. C. BETHMANN PH. D.

(*Monumenta Germaniæ historica*. Scriptorum tomo VII, pag. 253.)

MONITUM.

Auctor sequentis opusculi, patria Haserensis (1), Woffoni Merseburgensi episcopo cognatus (2), vixit

NOTÆ

(1) C. 8. patriam nostram Haserensem abbatiam. D in abbatiam canonicorum S. Viti conversum. Noster utrum Haserensis fuerit canonicus an Eistetensis, non liquet; hoc tamen veri similis.

(2) C. 31.